

Xiletelo xa buku ya mudyondzi

Va dyondza hi tiko ra vona. Va tirhisa switwi swa vona swa ku vona, ku twa, ntshukontshuko wa miri, marito na swipfuno swo dyondza ku antswisa vuswikoti bya vona bya miehleketo na mavonelo. Ku dyondza loku ku tlhela ku antswisiwa ku ya emahlweni hi matirhiselo lama lulameke ya swipfuno swo dyondza na swo dyondzisa hi mudyondzisi. Swipfuno swo dyondza swi tlhela swi pfuna vadyondzi ku antswisa mikhumbhulo kumbe miehleketo ya vona na ku tsundzuka minongoti leyi va yi dyondzeke. Migaringo, swisin'wana na switori swi pfuna vadyondzi eka ntwisiso na maanakanyelo. Vadyondzi va ya emahlweni no pfuniwa hi tidyondzo ta ku hlaya mitsheketo laha mavulelo ya mipfumawulo na ya marito swi hlulukisaka ntivomarito wa vona. I swa nkoka ku pfuna vadyondzi laha swiletelo swi nga twisisekiki kahle, ngopfungopfu eka tidyondzonyana leto sungula. Mudyondzisi u khutaziwa ku nyika swipfuno leswi faneleke swo dyondza na swo dyondzisa ku endlela ku antswisa madyondziselano ya yena. Tichati na swifaniso swa pfuna loko dyondzo yi fanele ku humelela no fumisa miehleketo.

Tsundzuka: Swikili swa nkoka swo hlaya na ku tsala hi leswi landzelaka:

1. Mipfumawulo (ntshukontshuko wa miri, mavoko, mikondzo, swifaniso, mifungo, na sw.).
2. Boxa mipfumawulo yo karhi emaritweni.
3. N'okelano wa mipfumawulo, mavulelo na mavumbelo ya marito.
4. Ku dyondza mipfumawulo na matwariselo.
5. Ku tsala mipfumawulo na marito.

Landzelela swiletelo leswi nga eka swiletelo swa manghenelo.

Tiayikhoni leti nga laha hansi ti kongomisiwile eka ku pfuna mudyondzisi na mudyondzi ku antswisa matirhiselo lama pfunaka ya buku eka dyondzo yin'wana na yin'wana.

 Mudyondzisi u hlaya no hlamusela vadyondzi.	 Languta/vona — Vadyondzi va hlawula no kuma marito.	 Pensele — Vadyondzi va tsala.
 Ku vulavula — Vadyondzi va hlaya na ku hlayisisa marito na ku hlamula swivutiso.	 Lavisisa no kuma — Vadyondzi va lava no kuma swilo kumbe marito.	 Khirayoni — Vadyondzi va dirowa swifaniso no tirhisa tikhirayoni ta vona ku khalara.
 A hi endleni — Vadyondzi va endla ntirho.	 Ku phokotela mavoko — Vadyondzi va phokotela mavoko va ri karhi va hlayela kumbe ku hlaya swihlayahlaya.	 Ku gwabisa — Vadyondzi va gwabisa kumbe ku veka mfungho eka tinhlamulo leti va ti hlawuleke.

Masungulo yatsongo yo koma:

Dyondzo ya 1: Nyimpfu leyi lahlekeke

Mudyondzisi/Mupfunu: U kombeta eka xifaniso xa nyimpfu kutani a ku: “Rito leri ri ri ‘nyimpfu’”. Rito leri ri na mpfumawulo wa “ny”. Byela vadyondzi ku vuyelela mpfumawulo lowu va ku encenyeta loko u ri karhi u wu vula. Vadyondzi va fanele ku encisa mpfumawulo lowu nyimpfu yi wu endlaka. Va fanele ku tlhela va encisa leswi nyimpfu yi fambisaka xiswona. Kombeta eka rito “nyimpfu”. Vutisa vadyondzi leswi murisi a endlaka swona.

Nghingiriko: Hlayela no hlamusela vadyondzi xitori. Pfumelela vadyondzi ku ntlanguhata xitori lexi. Hlawula murisi exikarhi ka vadyondzi. Hlamusela vadyondzi hi ku vava loku twiwaka hikwalaho ko lahlekeriwa hi nchumu lowu u wu tsakelaka. U nga tirhisa swilo swo olova tanihi ntanghu, bege ya xikolo kumbe bokisi ra lanci ku kombeta hilaha swi vavaka hakona ku lahlekeriwa hi nchumu lowu nga wa nkoka eka wena. Vadyondzi va fanele ku xiyaxiya leswaku rito “nyimpfu” ri humelela kangani exitorini.

Ririmi: Va dyondzise hi mikarhi yo hambanahambana ya riendli (Nkarhi wa sweswi na Nkarhi lowu nga hundza). Avanyisa tilasi ya wena hi mitlawa mimbirhi, wun'we wu va wa nkarhi wa sweswi lowun'wana wu va wa nkarhi lowu nga hundza. Va hlayele swivulwa kutani u nyika mitlawa ya wena nkarhi wo ku encisa ku vula swivulwa leswi u swi vuleke.

Ku hlaya Biblele: Va hlayele xitori xa le Bibeleni kutani u hlamusela laha swi faneleke. Tirhisa nkarhi lowu ku yimbelela no khongela na vona.

Ku hlaya no tsala: Vadyondzi va hetisa marito lama tsariweke hi xivumbeko xa mathonsithonsi. Va nga ha tirhisa tibuku ta vona ta switoloveto loko ku nga ri na ndhawu yo ringanela etibukwini ta vona to tirhela. Va fanele ku sungula hi ku encisa ku tsala marito lamo emoyeni, emadesikeni, kumbe hambi ku ri esaveni loko ku ri leswaku dyondzo leyi va yi dyondzela ehandle va nga se tsalela etibukwini ta vona.

Nghingiriko: Va dyondzise risimu leri: “Tatana nyimpfu ya ntima”. U nga va dyondzisa risimu rin’wana na rin’wana leri fambelanaka na dyondzo leyi.

Dyondzo ya 2: Cheleni leri lahlekeke

Mudyondzisi/Mupfuni: Kombetela eka rito leri nga ebokisini, “cheleni”. Vula rito leri hi mavulelo lama faneleke no pfumelela vadyondzi ku ku encisa ku ri vula. Tihela u endla tano na le ka rito “rivoni”.

Ku hlaya xitori: Antswisa mianakanyo ya vona. Phokotela mavoko u ri karhi u hlayela ku suka eka 1 ku ya fika eka 10. “Sweswi wansati u tsakile”. Hikokwalaho ka yini a tsakile? Va kombete hilaha munhu loyi a tsakeke a langutekaka hakona. (Tirhisa xikandza xa wena ku kombeta ku tsana na ku tsaka.)

Ririmi: Tshikelela mhaka ya ku hambana loku nga kona exikarhi ka vun’we na vuningi. Xik. cheleni – macheleni.

Ku khalara: Vadyondzi va fanele ku khalara swifaniso leswi nga ephepheni.

Ku hlaya: Vadyondzi va fanele ku hlaya swivulwa leswi nga emakumu ya phepha.

Ku tsala: Vadyondzi va fanele ku hetisa ntirho lowu va nga ta va va wu sungurile.

Ku hlaya Biblele: Vadyondzi va fanele ku hlaya xitori lexi faneleke xa le Bibeleni no khongela.

Dyondzo ya 3: Murisi lonene

Mudyondzisi/Mupfuni: Kombetela eka xifaniso xa hlolwa kutani u kombela vadyondzi ku ku byela leswaku va vona yini. Vadyondzi va fanele ku ku encisa ku vula rito “hlolwa” endzhaku ka loko u ri vurile. Vula rito “gede” kutani u byela vadyondzi ku ku encisa ku ri vula endzhaku ka loko u ri vurile. U fanele ku va u ri eku ri kombeteleni loko vadyondzi va ri karhi va ri vula.

Ririmi: Vadyondzi va fanele ku kanela mayelana na nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu taka wa swivulwa. Mudyondzisi u fanele ku nyika vadyondzi swikombiso swo tanihi: Ndzi dya swakudya. Mundzuku ndzi ta dya swakudya.

Ku lavisisa: Vadyondzi va lavisisa marito eka giridi.

Ku hlaya Biblele: Vadyondzi va hlaya xitori lexi faneleke xa le Bibeleni no khongela.

Ku hlaya: Vadyondzi va hlaya no hetisa ku tsala marito lama tsariweke hi mathonsithonsi.

Nghingiriko: Vadyondzi va ntlanguhata ntlangu wa mayelana na hlolwa.

Dyondzo ya 4: N’wana loyi a lahlekeke (wa vusopfa)

Mudyondzisi/Mupfuni: Kombetela exifanisweni xa tatana kutani u vula rito “tatana” u ri karhi u byela vadyondzi ku ku encisa ku ri vula endzhaku ka loko u ri vurile. Kombetela exifanisweni xa n’wana kutani u vula rito “n’wana” u ri karhi u byela vadyondzi ku ku encisa ku ri vula endzhaku ka loko u ri vurile. Byela vadyondzi ku vula mipfumawulo leyi “t” na “n’w”. Byela vadyondzi ku ku nyika marito lama nga na mipfumawulo leyi. Hlaya xitori kutani u byela vadyondzi ku ku encisa loko u ri karhi u hlaya. Va fanele ku ntlanguhata xitori lexi kongomisiweke eka xitori lexi. Tiyisisa leswaku hinkwavo va kuma nkarhi wo tlanga eka ntlangu lowu.

Ririmi: Tsala marito lama siyiweke.

Nghingiriko: Landzelela swileriso.

Ku hlaya: Hlaya swivulwa leswi.

Ku tsala: Hetisa ku tsala marito lama tsariweke hi mathonsithonsi.

Dyondzo ya 5: I mani loyi ndzi faneleke ku n’wi pfuna?

Mudyondzisi/Mupfuni: Kombetela exifanisweni xa mbhongolo kutani u kombela vana ku ku byela leswaku va vona yini. Va fanele ku vula rito “mbhongolo” va ku encisa. Va fanele ku vula mipfumawulo leyi “mbh”. Va kombete xifaniso xa muprista kutani u va kombela ku ku byela leswaku va tiva yini mayelana na ntirho wa yena. Va hlayele xitori.

Nghingiriko: Pfumelela vadyondzi ku ntlanguhata xitori mayelana na xitori lexi. Va hlamusele mayelana na nkoka wa vuakisani lebyinene.

Ririmi: Vadyondzi va fanele ku hlawula nhlamulo leyi faneleke kutani va gwabisa etlhelo ka yona. Va hambanise hi mitlawa leyitsongo kutani u va byela ku hlamula swivutiso. Tiyisisa leswaku mitlawa hinkwayo yi kuma nhlayo yo ringana ya swivutiso.

Nghingiriko: Va fanele ku tsala marito lama siyiweke.

Ku hlaya: Va hlaya swivulwa.

Ku tsala: Va hetisa ku tsala marito lama tsariweke hi mathonsithonsi.

Dyondzo ya 6: Endla hilaha u nga kotaka hakona mikarhi hinkwayo

Mudyondzisi/Mupfunu: Kombetela exifanisweni xa cheleni kutani u va pfumelela ku encisa ku vula rito leri loko u ri vurile. Va pfumelele ku bula hi tikhoyini kumbe macheleni lama kutani u va vutisa swivutiso. Va hlamusele mayelana na rito “malandza”. Vula rito leri kutani u pfumelela vadyondzi ku ku encisa ku ri vula.

Ku hlaya: Vekela swifaniso na swivulwa leswi fambelanaka na swona eka xo kombisela eka xona kutani u pfumelela vadyondzi ku hlaya swivulwa leswi. Tlangela ntirho lowu endliweke kahle hi ku va nyika tinyeleti.

Ku hlaya Biblele: Va hlaya xitori eBibeleni kutani va khongela.

Ku tsala: Va tsala marito lama tsariweke hi mathonsithonsi.

Ririmi: Va tsala marito lama siyiweke. Va yelanisa marito na hlayo leyi fambelanaka na wona.

Va tsala marito lama siyiweke. Va yelanisa marito na hlayo leyi fambelanaka na wona:

- Vadyondzi va tsala emoyeni na le saveni va ri karhi va tirhisa tintiho ta vona.
- Va veketela swivulwa ku ya hi ndzandzelelano wa swona.
- Swivutiso: Vutisa swivutiso leswi nga na kwihi? Rini? Hikwalaho ka yini? Njhani na yini?
- Mifungho na tinhlamuselo ta yona: xikombiso xa xihambano xo tshwuka na nhlamuselo ya xona. Xi vula “e-e”. Mudyondzisi a nga ta na mifungho yo tala, a yi kanela na vadyondzi a tlhela a va hlamusela tinhlamuselo ta yona.
- Tichati ta marito na tichati ta le khumbini.
- Ku phokotela mavoko no hlayela mipfumawulo.
- Swikombakombana.
- Ku dirowa.
- Ku hetisa mipfumawulo.
- Ku hlayela: Vadyondzi va hlayela swivulwa na mitila exitorini. Mudyondzisi u fanele ku va vutisa swivutiso swo tanihi, “Hi wihi mpfumawulo wo sungula na wo hetelela eka rito leri?”
- Vadyondzi va hlamusela xitori lexi va nga va ka va xi hlayile kumbe va xi twile.
- Vadyondzi va hlaya swin’we na mudyondzisi.
- Vadyondzi va xiyaxiya mavulelo lama faneleke ya marito.
- Vadyondzi va dyondzisiwa ku tirha hi mitlawa.

Xiyaxiya: U nga hatliseli ku lava ku vona vadyondzi va ri karhi va kota ku hlaya no hlaya va nga kanakani kumbe ku nghanghamela. Va lehisele mbilu no xiyaxiya xiyimo lexi va nga eka yona. Pakanisa eka leswi va kotaka ku swi endla eka nkarhi wolowo kutani u ringeta ku akelela ehenhla ka swona ku endlela ku va dyondzisa minongoti yin’wana tanihiloko va ri karhi va hluvuka. Kombeta ku tlangela eka leswi va kotaka ku swi endla. Leswi swi ta antswisa ku titsheba ka vona no engetela vuswikoti bya vona byo dyondza swo tala.

Dyondzo ya 7: Ku haxa mbewu

Mudyondzisi/Mupfunu: Vadyondzi va dyondzisiwa mayelana na nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu taka. Khutaza vadyondzi ku endla swivulwa swa mikarhi leyimbirhi mayelana na leswi va swi dyondzeke.

Vadyondzi va bula hi xitori xa muhaxi, timbewu na ku hambanahambana ka tindhawu leti timbewu ti weleke eka tona.

- Endleleni
- Emaribyeni
- Emitweni
- Emisaveni leyinene

Hlamusela vadyondzi mayelana na dyondzo leyi kumekaka exifanisweni lexi.

Sungula nkanelo mayelana na ku haxa:

- Rirhandzu
- Ntwelovusiwana
- Vutshembeki

Tiyisisa leswaku vadyondzi hinkwavo va va na xiave eka nkanelo lowu. Khutaza vadyondzi ku ya sungula swirhapa swa vona swa matsavu emakaya. Va hlamusele leswi va nga byarisaka no hlayisisa xiswona swirhapa swa vona.

Dyondzo ya 8: Mirhi leyinene yi nyika mihandzu leyinene

Mudyondzisi/Mupfunu: Vadyondzi va hlamula swivutiso leswi andlariweke ebukwini. U nga va vutisa swin'wana swivutiso leswi fambelanaka kambe leswi nga ri ki kona ebukwini. Va fanele ku nyika nhlamulo ya "Ina" kumbe "E-e".

Nkanelo: Vadyondzi va fanele ku bula mayelana na murhi lowu a wu fanele ku tsemiwa. Va fanele ku hlamusela swivangelo swa leswaku hikwalaho ka yini murhi lowu a wu fanele ku tsemiwa. I swa nkoka ku tiyisisa leswaku vadyondzi hinkwavo va kuma nkarhi wo ringana wo vulavula.

Nghingiriko: Khutaza vadyondzi ku dirowa xifaniso xa murhi, va vekela matluka na mihandzu. Kombeta ku tlangela loko va ri karhi va tisa ntirho wa vona eka wena.

Ku tsala: Vadyondzi va tlhela va tsala marito lama tsariweke hi mathonsithonsi.

Dyondzo ya 9: Aka yindlu ya wena ehenhla ka ribye

Mudyondzisi/Mupfunu: Vadyondzi va tirha ntirho wa vona lowu se wu nga etibukwini ta vona. U nga tlhela u va nyika swivulwa leswi nga ri ki kona etibukwini ta vona. Va khutaze ku tiendlela swivulwa swa vona vinyi. Va byele xitori xa wanuna wa xiphukuphuku loyi a akeke yindlu ya yena esaveni.

Ku vulavula: Va kanela mayelana na tinxaka to hambana ta tiyindlu na vuhlayiseki bya tona.

- Marhandzavula
- Matende
- Mikhukhu
- Tindlu ta switina
- Tindlu ta timhandze
- Tindlu ta deke

Nghingiriko: Va tirhisa mabokisi ya tintanghu, makhadibodo, glu, swikero na swin'wana swilo swo endla leswaku ntirho wu hetiseka.

Ku yimbelela: Va dyondzise risimu ra mayelana na wanuna wo tlhariha.

Ku tsala: Va hetisa marito lama tsariweke hi mathonsithonsi.

Dyondzo ya 10: Vanhwanyana va khume

Mudyondzisi/Mupfunu: Hlayela vadyondzi xitori kutani u va hlamusela dyondzo leyi kumekaka exitorini lexi. U nga hlawula vadyondzi va khume kutani u va khutaza ku ntlanguhata xitori lexi u xi hlayeke xa le Bibeleni. Va fanele ku endla timboni va tirhisa maphepha na makhadibodo.

Va hlamusele marito lama kumekaka exitorini. Leswi swi nga katsa marito lama landzelaka:

- Tlhariha
- Lavo rivala
- Enta
- Muteki
- Mucato

Nghingiriko: Khutaza vadyondzi ku endla tiwachi ta le vokweni hi maphepha kutani va ti boha emavokweni.

Ririmi: Va fanele ku bula hi marito lamantshwa lama va nga ta ma kuma loko va dyondza dyondzo leyi. Va nga bula hi marito lama nga na vuxaka ku ya hi ntivomarito hambiloko marito ya kona ya nga kumeki exitorini lexi.

Ku hlayela: Va fanele ku endla xitoloveto lexi kumekaka etibukwini ta vona xa mayelana no hlayela.

U nga tsutsumeli ku heta buku leyi. Loko wo tshuka u kume leswaku xiyimo na goza ra matwisiselo ya vadyondzi va wena swa nonoka, u ta fanela ku va lehisela mbilu. Ringeta ku tirha ku ya hi matwisiselo ya vona. U nga rivali ku va khutaza no tlangela matshalatshala na ku humelela loku va ku endlaka, hambiloko ku nga va kutsongo njhani. U nga rivali leswaku va dyondza hi ku tlanga na hi ku khongela!